

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی

دوره سوم، سال ششم، شماره سوم و چهارم، پاییز - زمستان ۱۴۰۰ [انتشار: تابستان ۱۴۰۲]

سرسخن: بسی رنج درین سال سی / به احیای گنجینه پاریس • باقابه، پاتابه، پاتاره / علم‌نرف ساقی • یادداشت‌های شاهنامه‌شناسی (۳) / ابوالفضل غلصی • یادگار حضور امام رضا در مسجد جامع ساوه / صادالدين شيخ المکماي • رساله نخبه الورداء تأليف نصرالله دمازندى / فاس قروب • استدراکاتی بر مقدمه چاپ عکسی تاریخ سیستان (۲) / حمیدرضا بابک / سلمان، اثر سزی • دمنیان / دوشمیان / دمنی / دومی / ج. ط. زند (سروش) • دیوان قزخی سیستانی با کتابت عبرت نایینی و حواشی ملک‌الشعراء بهار / محمود عالی‌پور • کتابه چهل‌ستون شاه عباس، سرورده محمد بیگ فرصت / لافله بوجار • تصحیح قصیده بازمانده از شعوری کاشانی در جنگ ابن‌خاتون / علی کلمی • واژه «لُخْم» / محسن ناکرالمصنی «بونده» • آیا کتاب گشایش و زهائش نوشته ناصر خسرو است؟ / محمدرضا توکلی صابری • نقلی بر تصحیح کتاب بدایع اللغ / مباد یگدلو • نقلی بر تصحیح کلیات عبید زاکانی به تصحیح محمدجعفر محجوب / محسن تریفی ضمیر • نگامی به کتاب اقلیم مکتوب خدا / ریحانه بهبودی • پیشنهادی در جهت سامان‌دهی پایان‌نامه‌های حوزه تصحیح / سید محمدرضا ابرارالسود • آثار مصطفی عالی اقلندی / نصرانه صالحی • آنگ فلدزیویچ آکیموشکین (۱۷ فوریه ۱۹۲۹ - ۳۱ اکتبر ۲۰۱۰) / الکسی غیسانولین، ترجمه: محمادین کیوانی • گنج زری بود در این خاکدان؛ در گرمی داشت یاد و نام ی. ت. پ. دیروین (۱۹۳۱-۲۰۲۳) / علیرضا سیدغراب • نقلی بر نوشته علیرضا هاشمی زاهد درباره چاپ اخیر منظومه صراط‌المخط / علی صفوی آوندله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مطبع: مرکز نشریاتی
گنجینه‌های ایران
تهران، خیابان انقلاب، پلاک ۱۱۸۲

۹۶ - ۹۷

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون،
نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی

دوره سوم، سال ششم، شماره سوم و چهارم
پاییز - زمستان ۱۴۰۰ [انتشار: تابستان ۱۴۰۲]

صاحب امتیاز:

مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب

مدیر مسئول و سردبیر: اکبر ایرانی

معاون سردبیر و سرویراستار: مسعود راستی‌پور

مدیر داخلی: یونس تسلیمی پاک

طراح جلد: محمود خانی

چاپ دیجیتال: میراث

نشانی مجله:

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان دانشگاه و
ابوریحان، ساختمان فروردین (شماره ۱۱۸۲)، طبقه دوم.

شناسه پستی: ۱۳۱۵۶۹۳۵۱۹

تلفن: ۶۶۴۹۰۶۱۲

دورنگار: ۶۶۴۰۶۲۵۸

www.mirasmaktoob.ir

gozresh@mirasmaktoob.ir

بها: ۶۰۰،۰۰۰ ریال

روی جلد: نگاره‌ای از کعبه در دستنویسی از شهنامه
سلطان سلیم، به شماره ۳۵۹۵ در مجموعه احمد ثالث
در کتابخانه موزه طویق‌پای سرایی، بی‌تاریخ. نسخه به
رسم خزانه کتب مرادخان بن سلیم خان (حک ۹۸۲ -
۱۰۰۳ ق) و در همین دوره کتابت شده‌است.

فهرست

سرخن

بسی رنج بردم درین سال سی / به احیای گنجینه پارسی ۵-۶

بستار

بافتابه/ بافتابه/ بافتاوه / علی‌اشرف صادقی ۷-۸

یادداشت‌های شاهنامه‌شناسی (۳) / ابوالفضل خطیبی ۹-۱۵

یادگار حضور امام رضا در مسجد جامع ساوه / عمادالدین شیخ‌الحکامی ۱۶-۱۸

رساله نخبة الوزراء تألیف نصرالله دماوندی / قاسم قریب ۱۹-۲۶

استدراکاتی بر مقدمه چاپ عکسی تاریخ سیستان (۲) / حمیدرضا (بابک) سلمانی؛ آرش سزی ۲۷-۲۹

دمنیان/ دومیان/ دمنی/ دومی / ج. ط. نژاد (سروش) ۳۰-۳۱

دیوان فرخی سیستانی با کتابت عبرت نائینی و حواشی ملک‌الشعراء بهار / محمود علی‌پور ۳۲-۴۱

کتابچه چهل ستون شاه عباس، سروده محمد بیگ فرصت / فاطمه بوجار ۴۲-۴۸

تصحیح قصیده بازمانده از شعوری کاشانی در جنگ ابن‌خاتون / علی کاملی ۴۹-۵۲

واژه «رُخْم» / محسن ذاکرالحسینی «پرنده» ۵۳-۵۷

آیا کتاب گشایش و رهایش نوشته ناصر خسرو است؟ / محمدرضا توکلی صابری ۵۸-۶۳

نقد و بررسی

نقدی بر تصحیح کتاب بدایع المُلح / میلاد بیگلر ۶۴-۷۸

نقدی بر تصحیح کلیات عبید زاکانی به تصحیح محمدرضا جعفری / محسن شریفی صبحی ۷۹-۸۳

نگاهی به کتاب اقلیم مکتوب خدا / ریحانه بهبودی ۸۴-۹۲

پژوهش‌های دبایق

پیشنهادی در جهت سامان‌دهی پایان‌نامه‌های حوزه تصحیح / سید محمدرضا ابن‌الرسول ۹۳-۱۰۵

ایران در متون و منابع عثمانی (۳۴)

آثار مصطفی عالی افندی / نصرالله صالحی ۱۰۶-۱۰۸

آشنایی با سخنرسان و متن پژوهان (۶-۷)

آلگ فدرویچ آکیموشکین (۱۷ فوریه ۱۹۲۹ - ۳۱ اکتبر ۲۰۱۰) / الکسی خیسماولین؛ ترجمه: مجدالدین کیوانی ۱۰۹-۱۱۳

گنج زری بود در این خاکدان؛ در گرامی‌داشت یاد و نام ی. ت. پ. دبروین (۱۹۳۱-۲۰۲۳) /

علی‌اصغر سید غراب ۱۱۴-۱۲۳

دبایق نوشته‌های بهشتین

نقدی بر نوشته علیرضا هاشمی‌نژاد در باره چاپ اخیر منظومه صراط‌الخط / علی صفری آق‌قلعه ۱۲۴-۱۳۰

دکتر شهرام آزادیان

(هجدهم آذر ۱۳۵۲ - بیست و دوم تیر ۱۴۰۲)

درگذشت ناگهانی دکتر شهرام آزادیان، استاد دلسوز گروه ادبیات فارسی دانشگاه تهران، موجب دریغ و افسوس بسیار شد و همکاران و شاگردان او را در اندوهی گران فرو برد. گزارش میراث خود را در غم ایشان شریک می‌داند و برای خانواده و دوستان او آرامش و بردباری آرزو می‌کند.
یادش گرمی و روانش قرین آرامش باد.

به شرح زیر موجود است: ۱. نسخه کتابخانه ملی پاریس، کتابت اواخر سده هفتم یا اوایل سده هشتم؛ ۲. نسخه دانشکده الهیات دانشگاه تهران، از حدود نیمه سده نهم؛ ۳. نسخه کتابخانه مجلس، از حدود سده دهم. صفری آق‌قلعه برای چاپ و مقابله این سه حکایت از نسخه پاریس و نسخه دانشکده الهیات استفاده کرده است. کلمه‌ای که در چهارمقاله آمده و معین آن را به «پایتابه» تصحیح کرده، در این دو نسخه به شکل «بافتابه» آمده است. نیک پیدا است که این کلمه به معنی «پایتابه» است.

در نسخه‌ای از لغت فرس اسدی طوسی که در دانشگاه پنجاب نگهداری می‌شود و به کوشش نگارنده و فتح‌الله مجتبابی تصحیح شده است، ذیل مدخل «پالیک» چنین آمده: «پافتاوه (اصل: بافتاوه) را گویند و این به زبان آذربایگان است و به تازی لفافه خوانند»^۱ (اسدی طوسی، ۱۳۶۵: ۱۵۹). این کلمه دو بار نیز با املاهای پافتاوه در خوابگزاری (ص ۳۴۹) آمده که در همین صفحه لغت فرس (پانویس ۴) بدان اشاره شده است. یک بار نیز در نسخه بدل الأغراض الطیبیه سید اسماعیل جرجانی (۱۳۸۴: ۲۴۲/۱، پانویس ۶، از دو نسخه) آمده است. این کلمه تا حدود پنجاه-شصت سال پیش در روستای کرمجگان قم و شاید در خود قم نیز رایج بوده است (صادقی، ۱۳۸۰: ۳۶). از ضبط «پافتابه» در یک نسخه چهارمقاله می‌توان نتیجه گرفت که حرف سوم این کلمه ظاهراً فای اعجمی (ف) بوده است. حال «پایتابه» به قیاس چه کلمه‌ای به شکل «پافتاوه» درآمده معلوم نیست.

منابع

- اسدی، علی بن احمد (۱۳۱۹). کتاب لغت فرس. به کوشش عباس اقبال. تهران: چاپخانه مجلس.
- _____ (۱۳۶۵). لغت فرس (لغت دری).

۱. در دیگر نسخه‌های لغت فرس ضبط این مدخل چنین است: «پای‌افزار بود و به آذربایجان چارق خوانند» (نسخه اساس چاپ اقبال از اسدی)؛ «پای‌افزار بود از چرم گاو و رشته‌ها در او بسته و بموضع (؟) و در آذربایجان آن را شم خوانند» (نسخه نخجوانی)؛ پالیک شم باشد، یعنی پای‌افزار چرمین» (نسخه واتیکان). از این اشارات معلوم می‌شود «پالیک» در نقاط مختلف آذربایجان نام‌های متفاوتی داشته است.

بافتابه/ پافتابه/ پافتاوه

علی اشرف صادقی

نظامی عروضی در حکایت اول از مقالات سوم چهارمقاله که درباره یعقوب بن اسحاق کندی است، عبارتی به این صورت دارد: «... پس رداء او بستند و نیمه کرد پیش مأمون و گفت دو پایتابه کنم» (نظامی عروضی، ۱۳۳۳: ۹۱). «پایتابه» در این جا تصحیح قیاسی مصحح (محمد معین) است. ضبط نسخه‌های مورد استفاده مصحح چنین است: دو پافتابه کنم، دو بافتابه کنم، دو پای تا بکنم، دو پاره را فتات کنم.

این حکایت در متن نجومی گمنامی راجع به احکام نجوم از تاج‌الدین اکرم، که به علت افتادگی عنوان آن معلوم نیست اما در سده هفتم تألیف شده، نیز آمده است. علی صفری آق‌قلعه در مقاله‌ای مفید با عنوان «متقولاتی از چهارمقاله نظامی عروضی در متن فارسی گمنامی در احکام نجوم...» این حکایت و دو حکایت دیگر از چهارمقاله را که در این متن آمده نقل کرده و اختلافات آن‌ها را با ضبط چهارمقاله به دست داده است (صفری آق‌قلعه، ۱۴۰۱: ۵۶-۶۳). از آن جا که قدیم‌ترین نسخه چهارمقاله، که ظاهراً امروز در موزه هنر ترکی و اسلامی استانبول نگهداری می‌شود، در تاریخ ۸۳۵ ق کتابت شده و محمد قزوینی، نخستین مصحح چهارمقاله، فقط به رونویسی از این نسخه دسترسی داشته، نقل سه حکایت از چهارمقاله در متن نجومی مورد بحث حائز اهمیت است، زیرا تاریخ تألیف متن نجومی در حدود دو قرن از تاریخ کتابت کهن‌ترین نسخه چهارمقاله پیش تر است. از این متن سه نسخه ناقص

- به کوشش فتح‌الله مجتبایی و علی‌اشرف صادقی. تهران: خوارزمی.
- جرجانی، سید اسماعیل (۱۳۸۴). الأغراض الطیبه و المباحث العلائیه. به کوشش اسماعیل تاج‌بخش. تهران: دانشگاه تهران.
- خوابگزاری (۱۳۴۶). به کوشش ایرج افشار. تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
- صادقی، علی‌اشرف (۱۳۸۰). فارسی قمی. تهران: باورداران.
- نظامی عروضی، احمد بن عمر (۱۳۳۳). چهارمقاله. به کوشش محمد قزوینی، با تصحیح مجدد محمد معین. تهران: زوار.

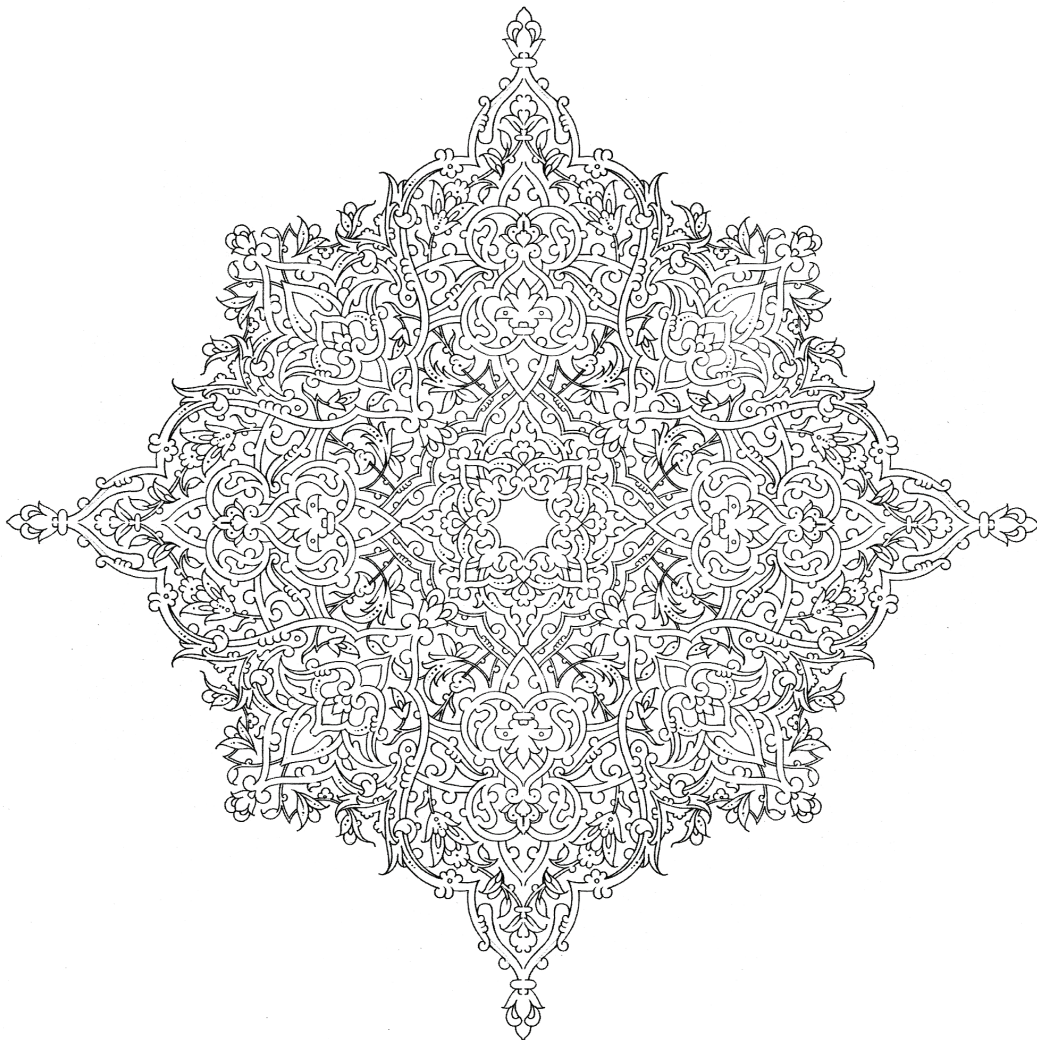

Table of Contents

Editorial

In Thirty Years, I've Withstood Great Misery's Thrust/ To Save Persian literature, a Treasure Robust 5-6

Articles

Bāftāba/ Pāftāba/ Pāftāwa / Ali Ashraf SADEGHI 7-8

Shahname Studies Notes III / Abolfazl KHATIBI 9-15

A Relic of Imam Reza's Presence in the Great Mosque of Sāveh / Emadoddin SHEYKHOLHOKAMAEI 16-18

Nukhbat al-Wuzarā Treatise, Penned by Naṣr Allāh-i Damāwandī / Ghasem GHARIB 19-26

A Few Remarks on the Introduction of the Facsimile Edition of *Tārīkh-i Sīstān* II / HamidReza (Babak) SALMANI; Arash SERRI 27-29

Dumanīān/ Dūmanīān/ Dumanī/ Dūmanī / J. T. NAJAND (Soroush) 30-31

The *Dīvān* of Farrukhī-yi Sīstānī Copied by 'Ebrat-e Nā'īmī, Annotated by Malek al-Šo'arā Bahār / Mahmoud ALIPOUR 32-41

The Inscription of Shah 'Abbās II's Chihil Sutūn, Composed by Muḥammad Bayg-i Furṣat / Fatemeh BOUJAR 42-48

Editing of an Extant Qaṣīde by Šu'ūrī-yi Kāšānī in the Anthology of Ibn-i Khātūn / Ali KAMELI 49-52

On the Word *Rukhum* / Mohsen ZAKEROLHOSEYNI "Parand" 53-57

Did Nāṣir-i Khusraw write *Gušāyīš wa Rahāyīš* (Knowledge and Liberation)? / MohammadReza TAVAKKOLI SABERI 58-63

Reviews and Critiques

A Review of the Edition of *Badāye' al-Mulah* (Droll Novelties) / Milad BIGDELOU 64-78

A Review of the *Kullīyyāt-i* (collected works of) 'Ubayd-i Zākānī Edited by Mohammad Jafar Mahjoub / Mohsen SHARIFI SAHI 79-83

A Look at *The written world of God* / Reyhane BEHBOUDI 84-92

Essays on Research

A Proposal for Organizing Dissertations on Text Editing / Seyyed MohammadReza EBNORRASOUL 93-105

Iran in Ottoman Texts and Sources (25)

Works of Mustafa 'Āli Efendi / Nasrollah SALEHI 106-108

Introducing Codicologists and Textual Scholars (6-7)

Oleg Fedorovich Akimushkin / Majdoddin KEYVANI 109-113

A Shining Gem in This Earthly Sphere: In memory of J.T.P De Bruijn / AliAsghar SEYED-GOHRAB 114-123

On the Previous Articles

A Response to AliReza Hasheminejad's Review of the New Edition of *Širāf al-Khaṭf* (The Principle of Calligraphy) / Ali SAFARI AQ-QALEH 124-130